

Asia: Paliskuntain yhdistyksen lausunto Pohjois-Pohjanmaan 2. vaihemaakuntakaavasta

Viite: Lausuntopyyntö 13.4.2016

POHJOIS-POHJANMAAN 2. VAIHEMAAKUNTAKAAVA

Kaavaehdotuksen viranomaiskuulemisen vaihe

Pohjois-Pohjanmaalla on vireillä maakuntakaavan uudistaminen. 1. vaihemaakuntakaava on hyväksytty maakuntavaltuustossa 2.12.2013 ja vahvistettu Ympäristöministeriössä 23.11.2015. Siinä ratkaistiin mm. sellaisia poronhoidon kannalta merkittäviä asioita kuten tuulivoimaan ja turvetuotantoon liittyvät kaavamerkinnot ja -määräykset. Nyt lausuttavana olevassa 2. vaihekaavassa teemana ovat kulttuuriympäristö, maaseudun asutusrakenne, virkistys ja matkailu, seudulliset materiaalikeskukset ja jätteenkäsittelyalueet sekä seudulliset ampumaradat.

Pohjois-Pohjanmaan kaava-alueelle sijoittuvat kokonaan tai osittain Kiimingin, Kollajan, Oijärven, Iksen, Pudasjärven Livon, Pudasjärven, Pintamon, Taivalkosken, Hossa-Irnin, Kallioluoman, Oivangin, Alakitkan, Tolvan ja Akanlahden paliskunnat. Taivalkosken ja Jokijärven paliskunnat yhdistyivät Taivalkosken paliskunnaksi vuonna 2014. Paliskuntien suurimmat sallitut eloporomäärät ovat yhteensä 24 700 poroa. Paliskunnissa oli poronhoitovuonna 2013–2014 yhteensä 676 poron omistajaa. Poronhoidolla on alueella vuosisataiset perinteet ja se on merkittävä sidostoimiala lihanjalostukselle ja matkailulle erityisesti Syötteen, Taivalkosken ja Ruka-Kuusamon alueilla. Lisäksi poronhoidolla on suuri merkitys hiljenevän maaseudun asuttuna pitämiseksi.

Poronhoidon huomioon ottaminen kaavoituksessa

Poronhoito on merkittävä ja pitkän historian omaava maankäyttömuoto koko poronhoitoalueella. Poronhoito-oikeus ja siihen kiinteästi kuuluva vapaa laidunnusoikeus on ikiaikainen nautintaoikeus, joka on suoraan lailla turvattu erityinen oikeus (poronhoitolaki, PHL 848/1990, 3§). Poronhoitolain lisäksi valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) edellyttävät että poronhoitoalueella on turvattava poronhoidon alueidenkäyttölliset edellytykset. Maakuntakaavaa laadittaessa on huolehdittava valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioon ottamisesta siten, että edistetään niiden toteuttamista (MRL 132/1999, 24.2 §). Velvoite koskee oikeudellisesti kaikkea kaavoitusta. Maakuntakaavan sisältövaatimuksissa (MRL 28 §) edellytetään kiinnitettävän erityisesti huomiota muun muassa maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin sekä maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimiseen. Poronhoito on poronhoitoalueella keskeinen osa alueen elinkeinoelämää ja laajojen maa-alueiden käyttöä.

jänä altis muun maankäytön vaikutuksille. Poronhoito on lisäksi kiinteä osa Pohjois-Suomen kulttuuri-perintöä. Poronhoitoalueella tapahtuva maankäytön suunnittelu on siis elinkeinon ja kulttuuriperinnön jatkuvuuden kannalta keskeinen kysymys.

Poronhoitoalueella vuorovaikutteisuutta on käytännössä toteutettu erilaisilla osallistavilla suunnittelu- ja neuvotteluprosesseilla. Poronhoitolain (PHL 848/1990) 53 § velvoittaa viranomaisen neuvottelemaan asianosaisen paliskunnan kanssa valtion maita koskevan suunnittelun yhteydessä, mikäli sen katsotaan olennaisesti vaikuttavan poronhoidon harjoittamiseen. Vaikka alue ei olisikaan valtion mailla, on poronhoitolain mukaisten neuvotteluiden tyyppisiä neuvotteluita käyty useissa maankäyttöhankeissa ja maakuntakaavojen yhteydessä, sillä ne on todettu hyväksi osallistamisen välineiksi. Neuvottelut asianosaisen paliskuntien kanssa tulee aloittaa riittävän aikaisessa vaiheessa kaavan tai hankkeen suunnittelua. Pohjois-Pohjanmaan 2. vaihemaakuntakaavasta ei ole neuvoteltu paliskuntien kanssa.

Porotalouden paikkatietoaineistoa paliskuntien toiminnasta, porolaitumista, poronhoidon rakenteista ja maankäytön häiriövaikutuksista on koottu SYKE:n ja Luken toimesta TOKAT-hankkeessa. Pohjois-Pohjanmaan alueelta pääosa paliskunnista on valmiina ja toimitettu maakuntaliitolle huhtikuussa 2016. Paikkatiedon monipuolinen hyödyntäminen vuorovaikutteisen suunnittelun tukena ehkäisee erilaisten elinkeinon välisiä ristiriitoja ja edesauttaa kestävää, kaikki intressit ja toimijat paremmin huomioivaa kaavoitusta ja maakunnan kehittämistä. Tähän vaihemaakuntakaava 2 aineistot eivät ehtineet, mutta ovat käytössä 3. vaihekaavaa varten. Vanhoja, osittain ajantasaisia poronhoidon aineistoja on kuitenkin ollut käytettävissä.

Kaavan vaikutukset poronhoitoon

Pohjois-Pohjanmaan 2. vaihemaakuntakaavassa yhtenä erityisenä tavoitteena mainitaan porotalouden huomioon ottaminen muun maankäytön suunnittelussa, kun kehitetään maaseutuasutusta ja aluerakennetta. Poronhoito tunnistetaan myös yhdeksi elinkeinoksi, joka kuuluu maaseudun kulttuurimaiseen.

Maaseudun kehittämisen kohdealueen suunnittelumääräyksen, joka koskee maaseutuasutuksen ja maaseutuelinkeinon edellytysten turvaamista, kerrotaan kaavan vaikutusten arvioinnissa tarkoittavan poronhoitoalueella Iijoki- ja Kiiminkijokivarressa myös poronhoitoa (kaavaselostus, s. 82).

Ekologisen yhteystarpeen kehittämisperiaatemerkinä on säilytetty kaavassa. Merkinnällä osoitetaan hirvieläinten ja muiden nisäkkäiden tärkeät liikkumisyhteydet, jotka aiheuttavat yhteensovittamisen tarvetta muun maankäytön kanssa. Poronhoidon kannalta tärkeitä yhteystarpeita osoitetaan kaksi Pudasjärven ja Taivalkosken välille valtatiellä 20. Merkinnän suunnittelumääräyksellä halutaan edistää osoitettua ekologista yhteyttä. Tämä koskee maankäyttöä ja tienpitoa. Ratkaisut yhteyksien edistämiseksi edellyttävät käytännössä hankekohtaista suunnittelua. Ekologisia käytäviä käsitellään selostuksen mukaan tarvittaessa laajemmin 3. vaihemaakuntakaavassa. On tärkeää, että yhteystarpeen merkinä on säilytetty informoimassa porojen liikkumista ja tarvetta vähentää porokolareita alueella. Parhaillaan on käynnissä

nk. Porovaroittaminen liikenteessä -hanke, jossa kokeillaan reaaliaikaista porojen liikkeistä informoimista muun muassa kyseisellä vt. 20 tieosuudella. Porokolareiden vähentämisen edistäminen tulee olla kaikkien alueella asiassa toimivien tavoitteena.

Poronhoitoa ei käsitellä kaavaselostuksessa erikseen. Poronhoitoa ei myöskään erikseen huomioida kaavamääräyksissä, eikä poronhoidolle osoiteta omia kaavamerkintöjä. Kaavan aihepiirien puolesta niitä olisi ollut mahdollisuus kehittää. Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavassa poronhoitoalueen raja ja rajaan liittyvää suunnittelumääräys otettiin mukaan vanhassa muodossa kaavan viimeisessä vaiheessa ilman, että sitä olisi ajanmukaistettu tai käsitelty PHL 53§ mukaisissa neuvotteluissa. Kaavamääräys on puutteellinen ja sitä olisi ollut tarvetta muuttaa. Muutenkin kaavassa olisi mahdollista osoittaa poronhoidolle tärkeitä kohteita. Jos 2. vaihemaakuntakaavassa kyse oli poronhoidon ajantasaisten aineistojen puutteesta, asia korjaantuu 3. vaihemaakuntakaavaan. Maakuntakaavat ovat luonteeltaan yleispiirteisiä, eikä niillä voida ratkaista kaikkia yksityiskohtaisempaa suunnittelua vaativia maankäytön yhteensovittamisen kysymyksiä. Ne kuitenkin ohjaavat tarkempaa kaavoitusta sekä erilaisten maankäyttöhankkeiden alkutaipaleita. Poronhoitoon liittyvillä kaavamerkinnöillä ja -määräyksillä olisi merkitystä kaikissa yksityiskohtaisemmissa kaavoissa ja myös muussa alueiden ja luonnonvarojen käytön suunnittelussa. Siksi olisi äärimmäisen tärkeää saada poronhoidon huomioon ottaminen maakuntakaavassa asianmukaiselle tasolle.

Kaiken kaikkiaan vaihemaakuntakaavan poronhoitoon kohdistuvat vaikutukset arvioidaan vähäisiksi. Selostuksen mukaan ”poronhoitoalueelle ei ole osoitettu sellaisia merkintöjä, jotka olisivat ristiriidassa porotalouden kanssa tai voisivat merkittävästi vaikeuttaa poronhoidon toimintaedellytyksiä.” Ainakin reitistöjen ja matkailutoiminnan osalta yhteen sovittamisen tarvetta voi kuitenkin paikallisesti olla.

Pohjois-Pohjanmaan 2. vaihemaakuntakaavassa on otettu poronhoitoa huomioon kehittämisperiaatemerkinnoissa. Poronhoidon omia kaavamerkintöjä ja -määräyksiä ei ole kehitetty. Paliskuntien osallistamista esim. paliskuntien edustajien kanssa käytävien lakisäätelisten neuvotteluiden muodossa ei ole tehty. Nämä tulee kaavan jatkovaiheissa ja seuraavassa 3. vaihemaakuntakaavassa hoitaa asianmukaisesti.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

ma/ao